

VÄST

SAHARA

Nr 2 2012 Pris 30 kronor

Marockansk polis slog
ut Sultanas öga 4

Svenska turister
blev förföljda 6

De spanska banden och
det historiska sveket 9-18

INGEN
LJUSNING
FÖR VÄSTSAHARA?

Utges av
Föreningen Västsahara
och utkommer med fyra
nummer per år.
ISSN 1652-2052
**Ansvarig utgivare och
redaktör:**

Lena Thunberg
Redaktionsråd:
Ulla-Karin Karlson
Jan Strömdahl
Arto Valtonen
Martin Wikström
Monica Zak
Grafisk form:
Tidningsform & Textfason

Layout:
Ulla-Karin Karlson

Adress:
Västsahara
c/o Afrikagrupperna
Linnégatan 21,
413 04 Göteborg

Telefon:
070 - 475 46 45

Hemsida och facebook:
www.vastsahara.net

E-post:
vastsahara@brevet.net

Prenumerationer:
Privatperson: 125:-
Stödprenumeration: 145:-
Organisationer: 150:-
Utländsk pren: 200:-

Plusgiro:
20 40 03 - 8

Föreningen Västsahara:
Jan Strömdahl
070 - 438 88 41

Omslagsbilder:
Framsida: Ulla-Karin Karlson
Baksida: Ulla-Karin Karlson
Tryckeri: Markaryds Grafiska
Presslagd: Juni 2012

Tidskriften Västsahara får
bidrag av Statens
kulturråd och Folke
Bernadotte-akademien.

Vill du veta mer? Tidskriften Västsahara: Nyheter, bakgrund, informationsmaterial, www.vastsahara.net **VästsaharaAktionen:** 27 medlemsorganisationers kampanjsida, nyheter, bakgrund och plattform, www.vastsaharaaktionen.se **Arso:** Bakgrund och nyheter på engelska, www.arso.org **Western Sahara Resource Watch:** Nyheter och information om Västsaharas naturresurser på engelska www.wsrw.org **Støttekomiteen for Vest-Sahara:** www.vest-sahara.no. **Polisario Front:** Telefon 08-315610 **Lästips:** Västsahara- Afrikas sista koloni, Lena Thunberg, Föreningen Västsahara, 2004, 80:-, Informationsfoldrar (enstaka gratis): Muren, minorna, bomberna 2009, Ockuperat område 2008, Västsahara 2006.

NORDENS ENDA TIDSKRIFT OM VÄSTSAHARA

FN-sändebudets resa inställd

Marocko "saknar förtroende för Christopher Ross"

3

"Jag är inte rädd"

Marockansk polis slog ut Sultanas öga

4

Svenska turister förföljda

Rapport från den första turistresan till ockuperat område.

6

4

7

17

"Sverige måste agera mot Marocko"

Polisarios representant i Sverige besviken.

8

Västsahara inte så långt från Kanarieöarna

Reportageserie av författaren Maith Håkansson.

9

Konspirationer banade väg för Marocko

Vilken roll spelade egentligen general Franco?

14

Avkolonisera Västsahara

I januari 1992, för 20 år sedan, skulle den FN-ledda folkomröstningen om Västsaharas självständighet ha ägt rum. Både Marocko och Polisario hade accepterat FN:s och OAU:s fredsplan. Den västsahariska befolkningen skulle besluta om de ville ha självständighet eller integration med Marocko. Under hela 90-talet förhindrade Marocko folkomröstningen. FN teg. 2004 meddelade Marocko att man aldrig kommer att acceptera ett självständigt Västsahara.

FN anser därför att Marocko och Polisario tillsammans ska hitta en politisk lösning! Vid de FN-ledda mötena hävdar Marocko att självständighet inte ska finnas med som ett alternativ i en folkomröstning. Bara detta är ett brott mot internationell lag och rätt påpekar nu folkrättsjurister internationellt. FN borde agera!

Rätt till självständighet är en del av rätten till självbestämmande. De afrikanska kolonierna utom Västsahara har avkoloniserats och är självständiga.

Redan 1966 fick Spanien i uppdrag av FN att avkolonisera sin koloni Spanska Sahara.

Om maktspelet kring det spanska sveket mot västsaharierna och de amerikanska intressena på 70-talet handlar den spanska boken Viaje al Abandono. Samtidigt har det länge funnits starka folkliga band mellan främst spanjorer på Kanarieöarna och västsaharier.

I den ockuperade delen av Västsahara fortsätter förföljelser, övergrepp och tortyr. Och i flyktinglägren minskar biståndet på grund av den ekonomiska krisen.

Västsaharakonflikten handlar inte bara om Marocko och Polisario. Det är en avkoloniseringsfråga, där EU och västvärlden har ett enormt ansvar. Därför är det häpnadsväckande med EU:s handelsavtal och nära samarbete med Marocko.

**LENA
THUNBERG**

redaktör för
tidskriften
Västsahara

EN HISTORIA AV VÅLD OCH SVEK

Västsahara är till två tredjedelar ockuperat av Marocko sedan 1975. De västsaharier som lyckades fly bor sedan dess i flyktingläger i Algeriet.

Västsahara, som var en spansk koloni, står på FN:s lista över områden som ska avkoloniserars. Sedan 1991 finns en FN-styrka på plats för att genomföra en folkomröstning om Västsaharas självständighet. Vapenvila råder mellan Marocko och den västsahariska befrielseorganisationen Polisario sedan dess. Någon folkomröstning har dock inte ägt rum på grund av Marockos vägran att acceptera ett självständigt Västsahara. Frankrike och USA är Marockos främsta supportrar.

År 2006 undertecknade EU ett fiskeavtal med Marocko, där de västsahariska vattnen är inkluderade, vilket strider mot internationell lag.

Marocko är en av EU:s största mottagare av ekonomiskt stöd. Sedan maj 2005 har det marockanska förtrycket mot den västsahariska befolkningen i de ockuperade delarna ökat.

SENASTE NYTT

FN-sändebudets resa inställd

FN-sändebudet Christopher Ross skulle för första gången ha besökt den ockuperade delen av Västsahara i maj men resan ställdes in efter att den marockanska regimen krävt Ross avgång. Det är bland annat hans rapport till säkerhetsrådet i april, som retat upp regimen. Där antyder Ross bland annat att Marocko skulle ha spionerat på FN-styrkan Minurso i den västsahariska huvudstaden El Aaiún.

Marocko anser att Ross är partisk och har tappat förtroendet för honom, uppgav marockanska diplomater i maj. Marocko vägrar att acceptera ett självständigt Västsahara som ett alternativ i en folkomröstning. De samtal som Ross har lett mellan Marocko och Polisario de senaste åren har därför inte lett någonstans.

Det tidigare FN-sändebudet Peter van Walsum fick lämna sin post för att han offentligt uttalade att ett självständigt Västsahara vore "realistiskt".

Marockansk polis slog ut Sultanas öga

– Jag är inte rädd, säger Sultana och tittar lugnt på oss med sina stora, vackra, mörka ögon. Hon har just varit i Norge i en månad för att berätta om sitt liv som människorättsaktivist i den ockuperade delen av Västsahara. Nu är hon på snabbvisit i maj i Göteborg och ska vidare till Köpenhamn.

Det är nästan omöjligt att se att det högra ögat är konstgjort. De spanska läkarna har uppenbarligen gjort ett mycket bra jobb.

I maj 2007 slog marockansk polis ut hennes ena öga. Det var en del av en våldsam misshandel mot den då 27-åriga västsahariska studentskan i Marrakesh. Sultana och ett stort antal andra västsahariska studenter krävde självbestämmande för västsaharierna och informerade på universitetet.

Hundratals poliser omringade universitetet. Trettio studenter greps och Sultana var en av dem. En polis kände igen henne som människorättsaktivist från den så kallade intifadan 2005, då västsaharier vågade sig ut på gatorna för att protestera mot att den utlovade folkomröstningen inte hade blivit av.

Hon hade ögat i sin hand. Nu följde timmar och dagar av extremt våld och övergrepp i turisternas paradiset Marrakesh.

– De slog oss överallt med batongerna, över hela kroppen och på huvudet. Och mig slog de rakt i ögat. Det gjorde fruktansvärt ont. Jag satte händerna framför ansiktet och lutade mig fram. Då föll hela ögat ut i min hand, berättar Sultana om den där majkvällen för fem år sedan.

– Poliserna skrattade och bråkade om vem det var som hade slagit ut mitt öga: ”Det var jag som gjorde det.” ”Nej, det var inte du, det var jag som gjorde det”, sa någon annan.

– Det blödde så mycket och jag bad om hjälp. Det stod ambulanser utanför universitetet. Poliserna placerade mig i en. Jag andades ut, nu skulle jag till ett sjukhus. Men ambulansen var inte full av sjukvårdspersonal utan av civilklädda poliser. De fortsatte att slå mig, att håna och förödmjuka mig. Vi kom till ett sjukhus men där fick jag ingen vård, bara ett bandage över ögonhålan. Ett polisbefäl tog mitt huvud och bankade det i ett tvättställ. ”Nu vet vi vart vi ska ta henne”, sa en av poliserna, ”vi tar henne till kvinnornas specialavdelning, vi vet vad hon behöver”, sa han och hänskrattade.

– De körde mig till polisstationen vid det berömda torget Djemaa El Fna i den täckta bilen. När jag hörde alla glada skratt från turister och kände dofterna från mat och grönsaker, började jag gråta.

– De släpade in mig på polisstationen i häret, jag var så misshandlad, trött och förbi och det störtblödde från ögonhålan, men ett polisbefäl sa: ”Du kan dricka ditt eget blod”.

Alla studenter förnedrades och misshandlades. Männen hängdes upp nakna i handfångslan.

Tvingades skriva under. Till slut körde de Sultana till ett sjukhus, men där var det smutsigt, fullt med insekter och dåligt på alla sätt. Hon hade fortfarande inte fått någon behandling och det hade gått flera timmar.

– Jag fördes in i ett rum och där sparkade ett av befälmen mig i huvudet. De kom med en massa dokument och tvingade mig att skriva under genom att trycka mitt finger mot dokumenten.

”Poliserna skrattade och bråkade om vem det var som hade slagit ut mitt öga: Det var jag som gjorde det.”

– Så satte de mig i ett annat rum fortfarande utan behandling. Det gick flera dagar innan jag hade fått någon behandling. Då kom det en läkare och sydde ihop huden vid ögonhålan.

– Dessförinnan hade jag försökt att få kontakt med min familj och vänner men ingen ville låta mig ringa. Jag bad en kvinna på samma rum. Hon skrev ner numret i sin hand men polisen upptäckte det och började genast misshandla henne. Sedan vågade ingen hjälpa mig. Till slut var det en polis, vars flickvän var marockansk student och som hade sett och berättat om mig och vad som hänt, som hjälpte mig med en telefon. Jag kunde ringa en vän och berätta var jag var. Alla, min familj och mina vänner, hade trott att jag var död.

– Nu kom mina vänner till sjukhuset. Brahim Dahane, människorättsorganisationen ASVDH:s ordförande, kom och krävde att jag skulle få adekvat vård och att jag skul-

le släppas.

– Jag fördes till en polisstation och något som skulle föreställa en rättegång. Där anklagades jag för att spionera för Polisario och för att vara beväpnad.

Sultana skrattar när hon berättar.

– De gör alltid så. De bara hittar på olika saker.

– Jag hade en försvarsadvokat men jag dömdes till åtta månaders fängelse.

Advokaten lyckades få straffet sänkt till tre månaders fängelse. Då hade Sultanas öde börjat sprida sig. Sultana var för sjuk för att vara i fängelse och överfördes i stället till ett sjukhus i Casablanca som var bättre än ”insektstället”.

Ständigt förföljd. Sultana lyckades efter de tre månaderna ta sig ut ur Marocko och fick under två år behandling i Spanien. Där fick hon ett nytt öga och behandling för sina andra skador. För huvudskadorna, efter alla slag och sparkar, får hon fortfarande behandling då och då i Spanien, där hon har uppehållstillstånd.

2009 återvände hon till den ockuperade delen av Västsahara. Hon klev ur flygplanet och i sina händer hade hon Västsaharas flagga. För den marockanska ockupationsmakten var detta en provokation. För den fredsbevarande FN-styrkan på plats, som sedan 1991 har i uppdrag att genomföra en folkomröstning om Västsaharas självständighet, borde det vara en självklar rättighet. Men FN-styrkan i Västsahara saknar mandat att försvara mänskliga rättigheter. Det har Frankrike med sitt veto satt P för i FN:s säkerhetsråd. FN-styrkan är alltså i princip en lam anka som ser på medan västsaharisk civilbefolkning förödmjukas, misshandlas och även dödas.

Sultana angreps av polis på grund av flaggan men med på flyget fanns också en grupp fransmän som såg vad som hände.

– Jag vet inte hur många gånger jag har misshandlats, säger Sultana och skrattar. Jag är ständigt övervakad och förföljd.

Hon verkar fullständigt orädd.

”Jag ska slå ut ditt andra öga också.” Inget sjukhus i den ockuperade delen av Västsahara tog emot henne för fortsatt behandling. – Jag fick använda mig av traditionell medicin i stället, berättar Sultana.

Sultana Khaya på snabbbesök i Göteborg i maj 2012. Bild: Lena Thunberg

I november 2011 försökte ett polisbefäl slå ut Sultanas andra öga också.

En gång när hon var på väg till Spanien för medicinsk efterbehandling, framtogs hon alla sina dokument, pass och id-handlingar. Detsamma hände med andra kända västsahariska människorättsaktivister, Aminatou Haidar, Mohamed Daddach med flera som var på väg till Europa för behandling eller

för att vittna och berätta om vad de hade varit med om. Först sex månader senare fick hon tillbaka sina dokument.

I oktober 2011, ett år efter att marockansk polis och militär hade stormat och bränt ned det fredliga protestlägret Gdeim Izik utanför Västsaharas ockuperade huvudstad El

Aaiún, samlades västsaharier i en manifestation. Sultana var också där. Ett högre polisbefäl tog då fram en batong med spik och sa: – Jag ska slå ut ditt andra öga också.

Han misslyckades denna gång. Batongen med spiken träffade inte Sultanas öga utan i stället kindbenet. Hon har 8 månader senare ett ärr kvar efter slaget.

Vi protesterar fredligt. Nu reser Sultana runt i Europa och berättar om situationen i den ockuperade delen av Västsahara. Hur vågar hon?

– Vi har inget val, menar hon. Vi måste fortsätta så att ockupationen upphör. Vi protesterar fredligt för självständighet som vi har rätt till.

Sultana berättar om hur hon redan som barn hörde föräldrarna i hemlighet prata om ockupationen.

– Vi såg ju också att vi barn inte hade samma kläder och inte samma dialekt som de marockanska bosätternas barn. Vi behandlades också annorlunda och sämre av lärarna i skolan. Därför blev de marockanska barnen rädda för oss. De ville inte bli behandlade som vi. De var egentligen rädda för myndigheterna. Precis som de marockanska bosättare, som uppvigglades av polisen att jaga västsaharier efter Gdeim Izik, vågade de inte protestera. De hade inget val.

Sultana har stort stöd av sin familj. De är naturligtvis oroliga för henne. 2005, när hon första gången misshandlades av polisen, tvingade familjen henne att gömma sig. Och 2010 när Gdeim Iziklägret upprättades förbjöd de henne att delta.

Till flyktinglägren. Vid Polisarios trettonde kongress i december 2011 reste en hel delegation på 50 västsaharier från ockuperat område till Tifariti på befriat område via Alger och flyktinglägren. Det var en sådan resa som resulterade i att Brahim Dahane och sex andra människorättsaktivister två år tidigare greps av marockansk polis när de återvände till Casablanca. De anklagades för högförräderi, kastades i fängelse och hotades med dödsstraff. Ett och ett halvt år senare släpptes de villkorligt efter några skandalartade försök till rättegångar.

– Marockansk polis kan ju inte gripa 50 personer, säger Sultana, som berättar om den fantastiska känslan att få se den västsahariska flaggan vaja över tält, hus och institutioner.

– Jag upplevde självständigheten och grät mycket, också glädjetårar. Det gav mig kraft och energi. Där fick jag också träffa min moster som jag aldrig hade sett och träffa släktingar som jag bara hade hört namnet på.

– Det var mycket tårar och avskedet var svårt. Men om man har ett mål att kämpa för så ger det kraft.

Text: Lena Thunberg

Inget MR-mandat

MINURSO, är den enda fredsbevarande FN-styrka i världen som saknar mandat att rapportera om och övervaka att inga brott mot de mänskliga rättigheterna sker. Trots att en rad medlemsländer och organisationer som Amnesty International och Human Rights Watch krävt ett utvidgat mandat blev det inte så när FN:s säkerhetsråd förlängde mandatet med ett år den 27 april.

Den här dubbelmoralen visar att FN inte prioriterar västсахariernas mänskliga rättigheter, menade Sydafrikas ambassadör.

Hungerstrejk i Madrid

En 22-årig västсахarier, Haziza Lafkir, hungerstrejkar sedan 1 juni utanför Marockos ambassad i Madrid till stöd för de 22 västсахarier som fängslades efter stormningen av Gdeim Izik i november 2010. Lafkir kräver att de 22, som ännu inte fått någon rättegång, omedelbart ska frigges eller få en civil rättegång. Lafkir kom till Spanien för att rapportera om övergreppen i den ockuperade delen av Västсахara. Dagen efter hans ankomst greps hans mamma av polis.

Protesterna fortsätter

13 västсахarier skadades och två arresterades 27 maj i El Aaiún efter att en fredlig demonstration attackerades av marockansk polis och paramilitära grupper. Västсахarierna protesterade mot att en minderårig pojke gripits sedan han deltagit i en elevdemonstration i El Aaiún.

Enligt västсахariska källor ska marockansk polis ha varit utrustad med svärd och även attackerat en handikappade kvinna, Glaila Halab.

Said Dambar tvångsbegravd

Kvarlevorna av den unge aktivisten Said Dambar som sköts ihjäl av marockansk polis 22 december begravdes av marockanska myndigheter 5 juni. Familjen har vägrat att ta emot kroppen, eftersom de krävt en polisutredning och obduktion av kroppen, vilket inte skett. I stället har familjen trakasserats av polis. På morgonen 5 juni meddelade polisen att kroppen skulle begravas en halvtimme senare. Sids mamma vägrade att skriva under några dokument.

Svenska turister blev förföljda

Jag är en av tolv personer i den första turistresan till Västсахara och Polisarios flyktingläger i Algeriet som Läs och Res ordnade tillsammans med Emmaus Stockholm i mars.

Jag var mycket spänd på hur det hela skulle avlöpa i ockuperat område. Vi hade ju möten med västсахariska aktivister på vårt program. Skulle marockanerna tillåta dessa möten? Skulle vi bli avvisade?

Vi landar i Agadir på eftermiddagen och tar nattbussen till Smara. Halv nio på kvällen rullar den fullsatta bussen iväg. Från flygplatsen känner vi igen en ung man i svart skinnjacka. Marockanska regimens skugga? Han frågar senare under resan om vi varit i flyktinglägren vid Tindouf. Lotta, vår reseledare, spelar ovetande: "Tindouf, var ligger det?"

Vid midnatt stoppas vi av en poliskontroll. Alla svenskarnas – inte de andra passagerarnas – pass samlas in och kopieras för hand. Det tar tid. Men ingen frågar vilka vi är. Poliserna undrar bara om det finns någon journalist i gruppen. För att de redan vet vilka vi är? 1:30 är det dags igen, men nu kollas bara pass och bagageutrymmet. Åtta gånger till, nästan varje timme, stoppas vi av poliskontroller, får pass eller bagage kontrollerat. Den sista kontrollen sker alldeles utanför Smara. Alla pass samlas in i bussen av två poliser. De räknar dem och säger upprört till varandra: "Dom är bara elva. Det fattas en person!" De är märkbart oroliga, räknar oss och passen igen. Eftersom vi redan är rejält försenade, knackar jag en av dem i ryggen och pekar på Lotta som står utanför bussen och röker. Så förstår vi då att de har total kontroll på oss.

Vi kommer fram till Smara fem timmar försenade. Det som först slår oss är den stora militära närvaron. Medan vi väntar på att bli kontaktade av västсахariska aktivister vandrar vi runt i staden. Vi går förbi stora kaserner och ser soldater överallt i den lilla staden. Det känns som ett enda stort fängelse! På eftermiddagen hämtas vi av Nasiri i bil och körs helt öppet i tre omgångar till hans hem. Nasiri har suttit ett tiotal år i marockanska fängelser vid olika tillfällen för sin kamp för ett fritt Västсахara och för respekten för de mänskliga rättigheterna. I hans hem blir vi mottagna av fler aktivister både kvinnor och män, unga och gamla. Vi tar del av deras berättelser och informeras om dagsläget. Mötet övergår i en stor fest: mat dukas fram, Polisarios flagga tas fram bakom soffkuddarna, rummet fylls av västсахarisk musik och snart virvlar alla runt i dansen, med flaggan i handen eller på huvudet! Att visa flaggan kan betyda misshandel, tortyr och långa fängelsestraff.

Vi bryter upp vid åttatiden. Vi är trötta efter en sömlös natt på bussen och av alla intryck denna kväll. Men det blir ingen hotellsäng. Vi körs till ett nytt möte med nya aktivister. På ytterväggen har någon sprayat RASD och Polisario. Modigt! Vi träffar Fecu, ordförande för MR-kommittén i Smara och Soukaina, en oerhört stark kvinna som inte har brutits ner av 10 års tortyr i hemligt marockanskt fängelse. Hon fortsätter kampen och driver kvinnoorganisationen Fafesa. "Vi måste fortsätta till vårt sista andetag".

Nästa dag är det tänkt att vi ska dela upp

oss i tre grupper och besöka "vanliga" västсахariska familjer. Men Nasiri ringer och säger att vi måste ställa in mötet. Familjerna har blivit skrämde av polisen och vågar inte ta emot oss. Det är helt klart att marockanerna vet vad den svenska gruppen håller på med.

Vi blir uppraggade av Toufik som presenterar sig som hotellets guide. Jag blir missnöjsksam. Vem är han? Marockansk spion? Inte troligt att en västсахarier får arbeta som turistguide.

Vi lämnar Smara halvåtta nästa morgon för att resa vidare till El Aaiún. Redan klockan åtta är det dags för den första poliskontrollen. Alla passen samlas in. Lotta hör poliserna säga till varandra på arabiska: "Här är dom, men dom har inte..." 9:30 upprepas proceduren vid nästa kontroll och likadant 10:30. Busschauffören ger oss tipset att ha en lista på alla deltagare med passnummer för poliskontrollerna och kopior på passen till gendarmeriet.

En kvart senare är vi alldeles vid infarten till El Aaiún där vi stoppas av gendarmeriets kontroll. På parkeringsplatsen står flera militärjeepar och bilar med statens registreringsskyltar. Efter en stund beordras alla svenskarna ut ur bussen. Några bistra, civilklädda herrar kommer ut ur militärposten. En av dem presenterar sig som länspolismästaren och börjar fråga ut oss: "Vilka är ni? Vad har ni för yrken? Finns det någon journalist ibland er? Nån fotograf?" Lotta förklarar att vi är turister och lärare hela bunten. Han säger med skarp röst: "Turister? Då hoppas jag ni vet vad en turist är? Det är en person som åker direkt till sitt hotell, går

Människorätsaktivister i den ockuperade delen av Västсахara vågar visa flaggan.

på muséer, promenerar på huvudgatan och går på restaurang. Har ni något politiskt på er agenda så vill jag veta det. För er säkerhets skull. Nu åker ni direkt till ert hotell!"

En varning från El Aaiúns högste polischef.

På kvällen är det bara studenten Frans och jag som vågar oss iväg till mötet med aktivisterna. Hassana hämtar oss alla i lobbyn (där det finns ett flertal civila poliser) och så går vi taktiskt hela gruppen huvudgatan upp. Ett tiotal mörkblå kravallbussar står tätt på trottoaren, klara för utryckning. Helt plötsligt svänger Hassana av på en mindre väg med Frans och mig. "Har vi skakat dom av oss nu?" frågar jag. Hassana skrattar: "Två civila bilar har redan kört förbi och några hundra meter bakom oss har vi en skugga".

Men de låter oss vara ifred.

Vi kommer hem till Sidi Mohamed Dadach. Han har suttit 24 år i marockanskt fängelse för sin kamp. Vid hans sida sitter Hmad Hamad också med erfarenhet av fängelse och tortyr. Två gamla kämpar som inte är rädda, som aldrig ger upp kampen. Under tre timmar tar vi del av deras berättelser om förtryck, tortyr, försvinnanden. Tre yngre aktivister visar ären efter sina skador.

Nästa morgon har våra västсахariska vänner och vänner ordnat en utflykt i öknen i två jeepar. Våra chaufförer och våra två medföljare är aktivister och berättar mycket om Gdeim Izik-lägreten 2010 där de alla deltog. Kanske inte precis den utflykt som polischefen hade tänkt sig... Han har skickat två polisbilar och en militärjeep som följer

oss på cirka 400 meters avstånd hela dagen. Vi kör kors och tvärs genom öknen i sju timmar och vår svans hänger kvar.

Tillbaka på hotellet väntar provinsguvernörens sekreterare som låter oss veta att guvernören önskar se oss på te. Vi är fem som åker till hans kontor. Guvernör Khalil är omgiven av stadens kommunfullmäktige, ett tiotal män. Khalil är honungslen i rösten, ber oss sitta ner och inleder med: "Vi vet att ni har uppsökts av separatisterna. De jagar alltid utläningar för att berätta sina lögn för er. Men jag vill att ni ska få del av sanningen". Och så följer en hiskelig, lögnaktig utläggning. Lotta argumenterar emot honom, så vi blev i stort sett utslängda med silkesvantar.

Tillbaka på hotellet väntar en äldre man ivrigt på oss. Han presenterar sig som avhoppare från Polisario och nu ordförande för en MR-organisation (som bara har en medlem – han själv!) som undersöker Polisarios tortyr och mördande. Han är helt klart utsänd av guvernören i ett sista desperat försök att påverka oss. De vet med säkerhet att vi ska till Polisarios flyktingläger eftersom vi har visum till Algeriet i våra pass.

Morgonen därpå tar vi bussen mot Agadir. Lotta har kopior och listor så kontrollerna går smidigt. Vi möter en MR-aktivist från Dakhla som helt öppet talar med oss i bussen. Några marockaner lägger sig i och kallar honom lögnare. Men inget mer händer. Natten därpå landar vi i Tindouf för vidare transport till flyktinglägret Smara och besök i befriad område i Tifariti.

Västсахarierna har blivit modigare och uppträder alltmer öppet. De har inget att förlora.

Till sist: Varför lät myndigheterna vår grupp vara ifred? Troligen för att de blev handfallna inför en turistgrupp där dessutom de äldsta deltagarna var två 83-åriga damer. Hade man trakasserat oss, beslagtagit kameror eller slängt ut oss så hade det blivit rubriker i media och kanske inte bara i Sverige.

Text och bild: Anna Artén

”Sverige måste agera mot Marocko!”

– Sverige låg i framkant när det gäller stödet till befrielsen av Afrikas kolonier. Nu måste Sverige behålla den ställningen, när det gäller avkoloniseringen av Västsahara. Nu är det fullständigt dödligt, säger Aliyen Kentawi.

Han är Polisarios nye representant i Sverige sedan i januari.

Aliyen Kentawi har tidigare varit ansvarig ledare i flyktinglägret Ausserd och bland annat ambassadör i Nigeria, Indien och i Addis Abeba där Afrikanska Unionen har sitt säte.

Tidskriften Västsahara ber honom berätta hur han ser på Sveriges roll, utvecklingen i Västsaharafrågan idag, FN-beslut i april, situationen i ockuperat område och det kommande besöket av FN-sändebudet Ross.

– Sverige vet att Västsahara är en avkoloniseringsfråga men nu måste Sverige utveckla sitt politiska arbete i denna fråga.

– Ingenting kommer att hända i Västsahara så länge det internationella samfundet och speciellt Europa tiger, säger han. Europa måste ta den här frågan på allvar och agera.

– Det västsahariska folket har rätt till självbestämmande och självständighet. Ändå bryter EU mot internationell lag genom sitt stöd till Marocko. Först när Europa markerar mot Marocko kommer något positivt att ske.

– Vi har slutit ett avtal med Marocko och det gällde FN:s fredsplan 1991. Västsaharierna ska genom en folkomröstning välja självständighet eller integration med Marocko. Nu vägrar Marocko att acceptera självständighet.

– Varför kommer inget svar från omvärlden?

– De FN-ledda samtalen mellan Marocko och Polisario som har pågått ett par år leder inte till någonting. Marocko låtsas att man vill något med samtalen men i själva verket vill man bara vinna tid. Detta kan bara leda till att situationen förvärras ytterligare.

– Naturligtvis var det en besvikelse att Frankrike återigen kunde stoppa ett utvidgat mandat med övervakning av de mänskliga rättigheterna för FN:s Minurso-styrka i FN:s säkerhetsråd i april.

– Situationen i den ockuperade delen är mycket svår och den blir svårare. Nästan dagligen sker små manifestationer. Västsaharier grips, torteras, fängslas, hålls utan rättegång eller döms till tre års fängelse för att de fredligt har bett om självbestämman-

Aliyen Kentawi, Polisarios representant i Sverige. Bild: Erik Halkjaer

de. Det finns cirka 80 politiska fångar och många har hungerstrejkat.

– Vad ska västsaharierna tro? FN-styrkan finns på plats men agerar inte, rapporterar inte. Naturligtvis tappar de totalt förtroende för FN.

– Den ekonomiska krisen i världen påverkar också oss. I Spanien finns många kommuner och organisationer som har stött oss med stöd till utbildning, sjukvård, mat, ungdomsbeök till Spanien etc. Det kan de inte göra i samma utsträckning längre.

– I maj ska FN-sändebudet Christopher Ross besöka den ockuperade delen av Västsahara, den befriade delen och flyktinglägren i Algeriet. Han är välkommen och vi hoppas naturligtvis att något positivt kan komma ut av det.

– Nu går allt bakåt och vi vet att utan Europas stöd för en fri och rättvis folkomröstning, för respekt för internationell lag och mänskliga rättigheter, så riskerar situationen i Västsahara och Maghreb att bara bli sämre.

Text: Lena Thunberg

Västsahara så nära Kanarieöarna

När man står på toppen av den 185 meter höga klippan Entallada på Fuerteventuras sydöstra kust med ryggen mot fyren (el faro) och skådar ut över den oändliga Atlanten lär man vid extremt klart väder kunna se Västsahara som ligger cirka nio mil bort.

Ingenstans på Kanarieöarna är Afrika så nära som här. Den idag obemannade fyren uppförd på 1950-talet påminner om ett pepparkakshus med gråsvarta lavastenar fästade med vitmenat murbruk. Rödbruna kantstenar pryder byggnadens knutar, fönster och dörrar.

Fyren var även en ledstjärna för de tusentals afrikanska flyktingar och immigranter som under 2000-talets början anlände i skraltiga båtar och steg i land på Fuerteventura och möttes av ett starkt eroderat ökenlandskap. Merparten av dem var västsaharier och marockaner.

Många nådde aldrig sitt mål ty de drunknade under resan. De kroppar som hittades i havet eller på stränderna och nästan alltid

Journalisten och författaren Maith Håkansson har skrivit mycket om Spanien och Latinamerika. En stor del av året är hon bosatt på den kanariska ön Fuerteventura, dit många båtflyktingar, bland annat västsaharier, har kommit.

I den här reportageserien (sid 9–18) skriver hon bland annat om Eduardo Soto-Trillos bok *Viaje al Abandono*, som kom ut 2011, där Spaniens agerande kring sin koloni Spanska Sahara på 70-talet diskuteras.

utan dokument ligger idag begravda på kanariska kyrkogårdar, namnlösa, endast försedda med nummer i den ordning de hittats.

Idag har denna ström av båtflyktingar radikalt minskat ty radaranläggningar bevakar kusterna och registrerar farkoster. På fyren

Entallada, som fått namn efter klippan, roterar radarns antenner och ger ifrån sig ett vinande ljud spanande efter önskade båtar.

Marocko har kommit överens med Spanien om att på olika sätt bromsa utvandringen. Även detta har bidragit till att minska antalet båtflyktingar på Kanarieöarna.

Tusentals flyktingar. När flyktingbåtarna började anlända i skiftet mellan 1900- och 2000-talet kom det som en total överraskning. Organisation för att ta emot båtflyktingarna saknades helt. Varken kommunala myndigheter, ö-styrelse eller Röda Korset hade någon beredskap för detta. Röda Korset ordnade sängplatser i de egna lokalerna och serverade mat. Sedan flyttades flyktingmottagningen till den gamla flygplatsens terminal.

– Den förläggningen var under all kritik. När det var som värst trängdes 700 personer som delade på tre duschar. Telefoner saknades så kontakt med deras anhöriga var omöjlig. Vi stöttade med läkare och socialarbete-

Från fyren La Entallada på Fuerteventura kan man vid klart väder se Västsaharas kust. Med radar kan man kontrollera båtar med fisk – och flyktingar. Bild: Maith Håkansson.

re, berättar Gerardo Mesa, ordförande för Röda Korset på Fuerteventura.

Sedan skapades ett mottagningscentrum för invandrare och flyktingar med bistånd av Röda Korset.

Det finns fasta rutiner för mottagandet. Poliserna spanar efter flyktingarna med hjälp av radar. När de upptäcker en flyktingbåt kontaktar de Röda Korset som har ett team bestående av sjukvårdspersonal och frivilliga beredda att rycka ut.

Båtflyktingarna förs sedan till polisstationen och därefter till mottagningen där de kan hållas inlåsta i 40 dagar tills regeringen i Madrid bestämmer deras vidare öden. Om de inte får uppehållstillstånd förflyttas de till Las Palmas och sänds därifrån tillbaka till sina hemländer.

Vid asylansökan är proceduren annorlunda och mycket lång och omfattande. Den asylsökande måste kunna dokumentera politisk förföljelse. Prövningen, som är individuell, görs på regeringsnivå i Madrid. Ingen skillnad görs mellan västsaharier och marockaner.

– Många västsaharier har ansökt om asyl, men få har beviljats, berättar Gerardo Mesa.

Han konstaterar att befolkningen på Fuerteventura känner stor sympati för västsahari-

erna och har varmare känslor för dem än för invandrare och flyktingar från andra länder.

– Vi har levt tillsammans så länge att vi betraktar dem som familjemedlemmar, säger Mesa.

Spanskt pass eftertraktat. Ett spanskt pass är guld värt för en västsaharier, men ack så

Gerardo Mesa, ordförande för Röda Korset på Fuerteventura. Bild: Maith Håkansson

oerhört svårt att få. Sedan Spanien ”gav” Spanska Sahara till Marocko och Mauretanien 1975 fastställde den spanska regeringen en förordning likvärdig med lag att alla västsaharier som ägde en spansk/saharisk identitetshandling hade rätt till spanskt medborgarskap och pass. Ansökningstiden efter beslutet var begränsad endast till ett år och denna skriftliga begäran måste göras i Spanien. Ytterst få hade möjlighet att utnyttja erbjudandet. De som vistades i Spanien vid denna tidpunkten var lätt räknade. Merparten var på flykt till de algeriska lägren i Tindouf eller befann sig under marockansk ockupation i sitt eget land.

1998 kom ett litet ljus i tunneln för dem som hett eftertraktade det spanska passet. En västsaharier ansökte om spanskt medborgarskap och fallet fördes till domstolar på olika nivåer och hamnade slutligen hos högsta domstolen som fastställde att lagen från 1976 skulle återställas. Detta innebar att alla västsaharier födda då Västsahara var spansk koloni har rätt till spanskt medborgarskap. Men många byråkratiska hinder återstår och det krävs långa och kostsamma processer som merparten av västsaharierna inte har råd att driva.

Tusenåriga rötter förenar

Lite tillspetsat kan man påstå att relationerna mellan Fuerteventura och de andra Kanarieöarna och Västsahara har historiska rötter tusentals år tillbaka i tiden.

Urbefolkningen på Kanarieöarna, dit de allra första anlände för cirka 2500 år sedan, kom från Nordafrika och var berber. De färdades förmodligen i vassbåtar eftersom man inte har hittat spår av farkoster. Även västsaharierna har berbiska rötter. Den spanska erövringen som startade i början av 1400-talet förintade på några generationer urbefolkningen som ofta med ett gemensamt namn kallas för guancher trots att varje ö har sin benämning.

Under 1800- och 1900-talen fiskade kanarierna utanför Saharas kust och relationerna lär ha varit goda mellan de kanariska fiskarna och västsaharierna som reste till Fuerteventura för att köpa getter och kameler.

Kanarisk invandring. När Västsahara blev spansk koloni 1884 och kallades Spanska Sahara började viss kanarisk inflyttning, men det var först på 1960- och 1970-talen då den spanska regeringen investerade en del kapital i ekonomisk utveckling som spanjorer och i synnerhet kanarier i allt större omfattning slog sig ned i kolonin. När exploateringen av fosfaten startade behövdes arbetskraft för att bygga vägar, förvaltningsbyggnader och bostäder. De arbetslösa på Fuerteventura sökte sig till Spanska Sahara. Under denna tid föddes 2000 barn vars föräldrar härstammade från Fuerteventura. 1974 bodde 20126 européer i Spanska Sahara. De mest integrerade av spanjorerna var kanarierna och många västsaharier i El Aaiún hyrde ut sina hus till kanarier vilket skapade vänskapsband dem emellan. 1975, då Spanien tillät Marocko och Mauretanien att ockupera Spansk Sahara, återvände de utflyttade.

Besviken på Spanien och Frankrike. En som känner många kanarier som bodde i Spanska Sahara är Tarek vilket inte är hans rätta namn. Han vill inte skylta med detta i en artikel eftersom han kan få problem med de marockanska myndigheterna när han besöker sina släktingar i El Aaiún. Tarek är spansk medborgare och har spanskt pass.

Jag har stämt möte med honom i bokhandeln Tuareg i småstaden Gran Tarajal

Marockanska poliser och soldater vid en manifestation i Smara i maj.

på Fuerteventuras sydöstra kust. Bokhandlaren med palestinska rötter som alltid tar hem aktuella böcker har förmedlat kontakten med Tarek. Vi går den korta sträckan till en bänk vid Atlanten och sätter oss där. Tarek, som närmar sig de 60, arbetar ofta på byggen. På senare tid har det blivit svårare att få jobb på grund av den ekonomis-

”FN låtsas som inget och ger Marocko fria händer, säger Tarek, flykting på Kanarieöarna.”

ka krisen och den spanska bostadsbubblan.

Tareks syn på Västsaharas framtid är dystert och han är besviken över Frankrikes och Spaniens stöd, direkt och indirekt, till Marockos ockupation och omvärldens passivitet.

Om det lästa läget i FN säger Tarek:

– FN låtas om inget och lämnar Marocko fria händer. Vi kan inte förbli under marockansk ockupation för evigt. Om det inte blir förhandlingar inom två år måste Polisario ånyo gripa till vapen, men ensamma kan de knappast besegra Marocko. För att fördriva ockupanterna krävs ett krig mellan Ma-

rocko och Algeriet och då skulle Polisario angripa från den andra anfallslinjen vilket skulle resultera i att Marocko blev anfallet från två fronter.

Ryggdunkningar. Intervjun närmar sig slutet och jag frågar Tarek om han kan presentera mig för några invånare på Fuerteventura som bott och arbetat i Spanska Sahara.

– Ja, kom så går vi en tur runt kvarteret och du ska få se, säger Tarek.

Vi drar iväg på en tur i Gran Tarajal. Under en kvart träffar vi grånande män som dryftar livets väsentligheter på parksoffor och i gatuhörn. Min följeslagare känner alla. Handkakningar och ryggdunkar. Under en kvart möter jag drygt ett dussin personer med erfarenheter från Spanska Sahara.

Solidaritetsprojekt. Den speciella känslan av samhörighet som kanarierna har för västsaharierna framträder inte bara i en vänlig och positiv attityd gentemot det afrikanska broderfolket utan även i olika solidaritetsprojekt. Organisationer som Amigos del Pueblo Saharai (det västsahariska folkets vänner) och Asociación del Pueblo Saharai de Fuerteventura (Fuerteventuras förening för det västsahariska folket) satsar på olika bi-

ståndsprogram. Kanariska familjer tar även emot elever från flyktinglägren under deras ferier. Drabbas de av sjukdomar får de stanna för läkarvård tills de blir friska.

Inspirerade av "Ship to Gaza" begav sig en grupp båtar från Kanarieöarna till Västsahara med last av förnödenheter, men så fort som de ankrat greps de av den marockanska polisen och tvingades att ge sig av.

Rovfiske. Många har rovfiskat i vattnen utanför Västsahara och denna rovdrift fortsätter. En av syndarna har varit och är fiskarna från det spanska fastlandet. Spanien har EU:s största fiskeflotta och nästan 100 000 spanjorer får direkt eller indirekt sin utkomst av fisket. Det fiskeavtal som EU ingick med Marocko 2006 gynnade nästan uteslutande Spanien som fick 80 procent av rättigheterna att fiska utanför Marocko och Västsahara. Västsaharierna protesterar mot fiskeavtalet mellan EU och Marocko, eftersom det innefattar de ockuperade västsahariska vattnen.

De omkring 160 fiskarna på Fuerteventura bedriver ett tämligen småskaligt fiske och

undviker redskap som tömmer havet på fisk.

Juan Ramón Rosei, ordförande i Cofradía de Pescadores (Fiskarnas intresseförening) i Gran Tarajal, berättar att i havet utanför Västsahara fiskar ingen från Fuerteventura.

– Där har vi inga avtal om att få fiska. Några ansökte om licens, men det lönade sig inte. Industriellt fiske bland annat med trålar som plöjer havets botten har tömt vattnen närmast den västsahariska kusten på fisk.

Juan Ramón Rosei ogillar starkt fiskeavtalet som sluts över västsahariernas huvuden.

– De måste själva få bestämma över fisket i ett land som tillhör dem, säger Juan Ramón Rosei.

Starka relationer. Och nästan alla på Fuerteventura, som jag talat med, förefaller ha samma åsikt som Juan Ramón att Västsahara tillhör västsaharierna och att den marockanska ockupationen borde upphöra.

Gerardo Mesa har tankar om vilka förbindelserna skulle kunna bli mellan Kanarieöarna och ett fritt Västsahara.

– Våra relationer skulle stärkas och de

båda områdena skulle komplettera varandra. Vi har lite mark och mycket teknologi. De har stora landområden och naturresurser, men lite teknik. Vi har tekniker, ingenjörer, läkare och annan arbetskraft som kan utbilda Västsaharas befolkning till att utveckla det egna landet.

Till min stora förvåning har jag hört talas om att det lär finnas enstaka personer som skulle kunna tänka sig en oberoende kanarisk-västsaharisk republik. Sådana idéer är dock helt utan förankring, ty kanarierna har ingen önskan att frigöra sig från Spanien.

På 1970-talet fanns en rörelse MPAIAC med ytterst få anhängare som hade en frigörelse för Kanarieöarna från Spanien på sitt politiska program. Under intrigerandet och maktspelet som ledde till ockupationen av Västsahara använde Marocko, Frankrike och USA Kanarieöarna som ett slagträ. De hotade med att en oberoende västsaharisk republik, ledd av Polisario, skulle ge MPAIAC vind i seglen och dessutom skulle Sovjet kunna inkludera Kanarieöarna i sin intressesfär.

"Vi ger aldrig upp"

Det är skymning i Puerto del Rosario, Fuerteventuras huvudstad, när jag träffar Mohamed Ali Lareibi. Han har just avslutat dagens arbete som lärare bland ensamkommande flyktingbarn och bland dem finns både västsahariska och marockanska ungdomar.

– Hur kommer de överens?

– De umgås utan problem. Och även jag har marockanska vänner, men vi är oense om Marockos ockupation av Västsahara.

Lareibi är en av de 400 västsaharier som bor på Fuerteventura. De flesta arbetar i byggbransch och servicesektor.

Ett samtal med Lareibi kommer att handla om västsahariernas oändliga tålmod, besvikelse över FN:s passivitet och svek från länder som Marocko, Spanien, Frankrike och USA.

– Polisario och den västsahariska regeringen har alltid samarbetat med internationella organisationer och allra mest med FN. 1991 ingick Polisario och Marocko ett eldupphöravtal för att genomföra en folkomröstning om Västsaharas framtid. Vi har alltid respekterat riktlinjerna och velat förhandla för att lösa den trettiosexåriga konflikten. Men ockupationsmakten bryter ständigt mot reglerna och begär brott mot de mänskliga rättigheterna.

Som exempel på FN:s tröghet och likgiltighet nämner Lareibi de speciella sändebuden och FN-styrkan MINURSO som uttrötat föga. Generalsekreterarna har inte heller engagerat sig i att lösa konflikten.

– Det förefaller finnas intressen som vill förhindra en folkomröstning, säger Lareibi.

Han ser Frankrike, Spanien och USA som lojala anhängare till Marocko.

Jag får det intrycket att Spaniens svek mot västsaharierna är det som skapar den största besvikelsen bland dem. Dagens situation inleddes den 14 november 1975 då den illegala trepartsöverenskommelsen slöts och Spanien "gav" sin koloni till Marocko och Mauretanien.

– Detta avtal är ogiltigt eftersom FN:s nationalförsamling inte godkände trepartsöverenskommelsen. Alltså har Spanien fortfarande ansvar för förvaltningen av Västsahara. Vi hade aldrig kunnat tro att Spanien skulle överlämna sin koloni, med andra ord oss, till Marocko.

– Jag tycker att det finns egendomliga inslag när Spanien lämnade sin koloni. Vad anser du?

– Det var paradoxalt att en del spanska militärer reagerade mot trepartsöverenskommelse. Först bekämpade de Polisario och se-

Manifestationer i den ockuperade staden Smara i maj.

dan var de beredda att gå över på vår sida.

– Märkligt var det också att Franco motsatte sig den marockanska ockupationen och talade om självbestämmande för Västsahara. Var det kanske på grund av militär stolthet?

– Dagens spanska regeringar, vare sig de är socialdemokratiska eller borgerliga, stöder åtgärder som gynnar Marocko på grund av ekonomiska intressen som att den spanska fiskeflottan får fiska utanför Västsaha-

Spanjorer på Kanarieöarna stöder hungerstrejkande västsahariska politiska fångar.

ras kust. Marockos andra hållhake på Spanien är överenskommelsen om att bromsa den afrikanska invandringen.

– Ni har väntat 36 år på självständighet. Tröttnar ni inte?

– Nej, absolut inte. Vårt mål är ett fritt Västsahara.

– Ni verkar mycket tålmodiga. Har jag

rätt i detta?

– Vi är mycket tålmodiga, gästfria, stolta, men även krigiska, vilket visade sig under alla de år vi var i krig med Marocko. En dag måste vårt land bli självständigt och FN:s säkerhetsråd måste ta våra problem på allvar.

Kanske tycker Lareibi att en del av mina spörsmål antyder att västsaharierna skulle ha passiviserats och att deras kämpaglöd har falnat, men jag frågar ändå:

– Hur länge orkar ni vänta?

– Jag har alltid varit optimistisk och hoppfull om vårt lands framtid. Vi kommer få ett fritt och demokratiskt Västsahara. Det existerar två utvägar – den fredliga och den krigiska. Vi satsar på fred, men stängs den dörren definitivt återstår krig.

Lareibi anser att Polisario är en socialistisk, men liberal rörelse. Jämfört med andra arabiska länder är den västsahariska republiken den mest liberala av alla. Kvinnorna har spelat en mycket viktig roll sedan den väpnade kampen inleddes. Kvinnorna deltar i det politiska och sociala livet på alla nivåer. I konstitutionen fastställs det att i ett självständigt Västsahara tilläts alla politiska partier och görs åtskillnad mellan stat och religion, påpekar Lareibi.

Intervjun är över och mörkret har lagt sig över ön. Trots den sena timmen ska Lareibi bege sig till ett av sina otaliga möten för att berätta om läget i Västsahara och om viktningen av att aldrig ge upp.

– Ingen från Fuerteventura fiskar utanför Västsaharas kust, säger Juan Ramón Rosei, ordförande i Cofradía de Pescadores.

Västsaharier blockerade svensk fiskebåt

Under 13 timmar blockerade 25 västsahariska fiskare ett Belizeflaggat fiskefartyg i Dakhla den 24 april i protest mot råvarustölden och att västsaharier inte anställs på fiskefartyg. Fartyget Meya är sedan 2011 registrerat i Marocko men drivs av fiskeriföretaget Swedmar, vars ägare är fiskefamiljen Kjellberg i Göteborg. Västsaharierna säger att fisken ombord på fartyget är resultatet av överenskommelser med marockanska generaler och affärsmän.

Ännu ingen rättegång

– Kanske blir det rättegång i höst, säger kammaråklagare James von Reis, som i april 2009 väckte åtal mot ägarna till två Göteborgsbaserade fiskefartyg.

Under 13 månader 2007–2008 ska de båda fartygsägarna ha gjort en nettovinst på 20 miljoner kr genom fiske i Västsaharas vatten. De åtalas för att båtarna Aldo och Nordic IV saknade fartygstillstånd och för att Sverige inte ingick i fiskeavtalet mellan Marocko och EU.

Rättegången har skjutits upp ett flertal gånger.

Ung västsaharier dödad

Västsaharas president Mohamed Abdelaziz uppmanar FN:s generalsekreterar Ban Ki Moon att undersöka omständigheterna kring Hamdi Trfawis död. Han ska ha döts av marockansk polis den 18 maj i El Aaiún.

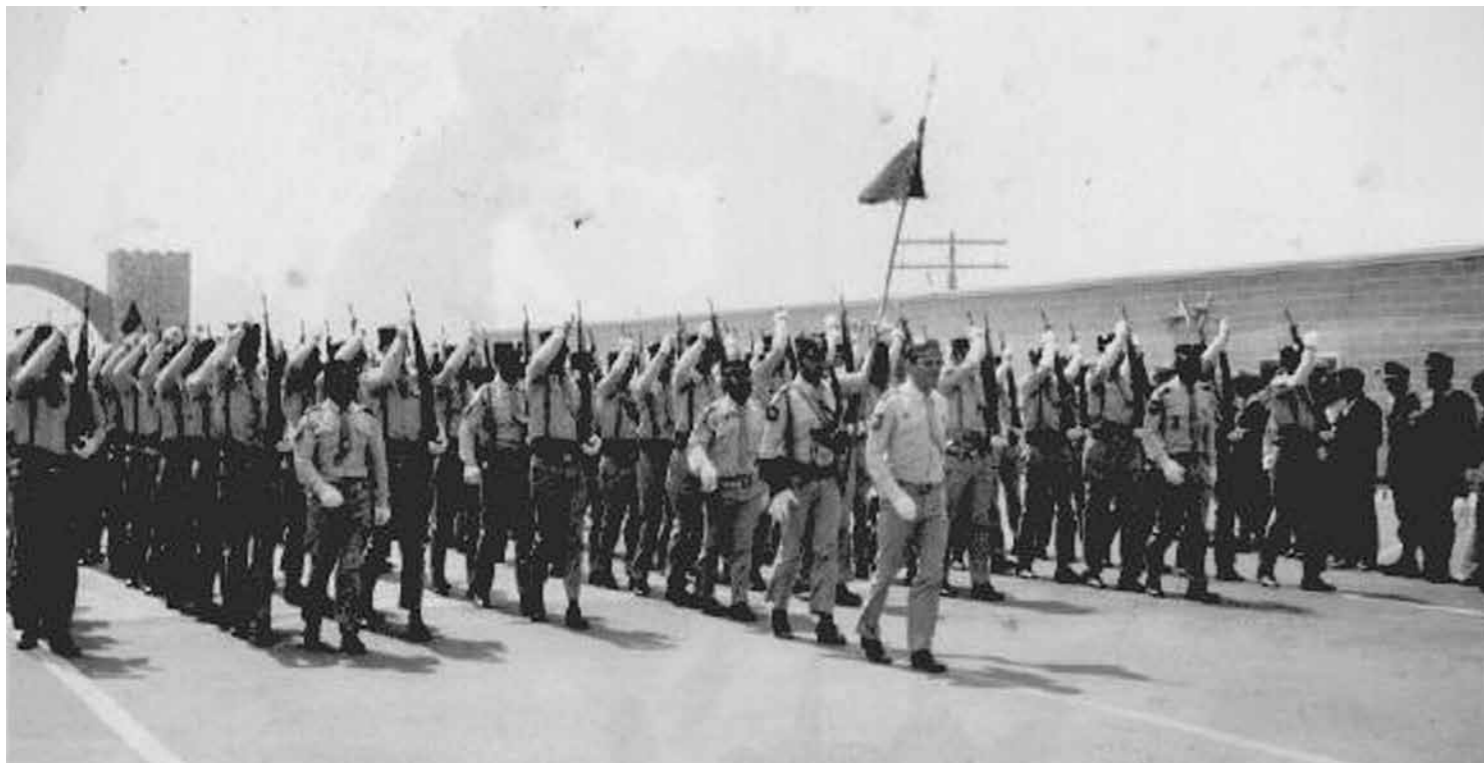
De marockanska myndigheterna har beskrivit honom som alkoholist och kriminell för att demoralisera familjen, skriver presidenten.

Fredliga protester slogs ned

Marockansk civilklädd och uniformerad polis attackerade med stenar och batonger fredliga demonstranter som krävde frihet för Västsahara den 28 april i El Aaiún. "Frihet, frihet för Sahara" och "Det finns inget alternativ till självbestämmande" skanderade 30 demonstranter framför Morocco Telecom på huvudgatan. Fem personer arresterades.

I maj fortsatte demonstrationer och polisinsatser.

SPANSKA SAHARA

Spanien "fick" Spanska Sahara vid Berlinkonferensen 1884 då Europas kolonialmakter delade upp Afrika mellan sig.

Spaniens diktator general Francisco Franco avled i november 1975.

Konspirationer banade väg för Marocko

Ett intrikat rävspel med flera länder inblandade låg bakom Spaniens olagliga uppgörelse med Marocko 1975.

Vem hade kunnat tro att Franco med de officiella titlarna caudillo (härförare) och generalísimo (överbefälhavare) jämte Luis Carro Blanco, hans förtrogne och medarbetare sedan början av 1950-talet skulle vara de

enda, med få undantag, som på 1970-talet försvarade västsahariernas rätt till självbestämmande. Det är svårt att föreställa sig detta eftersom Franco under nästan 40 år stod för diktatur med förtryck, tortyr, avrättningar, politisk förföljelse av olikänkande och helt utan demokratiska rättigheter som tryck- och yttrandefrihet.

I september 1975 under Francos sista må-

nader i livet dömdes fem motståndsmän till döden av en militärdomstol varefter de arkebuserades. Med denna blodiga bakgrund har jag och förmodligen många andra gett Franco skulden för den svekfulla överenskommelsen som gav Marocko och Mauretanien rätt att ockupera Västsahara.

I boken Viaje al Abondono (Resa till försummelsen) Aguilar, 2011, skildrar Eduardo

tyvärr är det en sann skildring. Soto – Trillo reser, intervjuar och söker i arkiven och hamnar slutligen hos Fundación (stiftelsen) Francisco Franco där många av hans dokument och informationsmaterial förvaras. Författaren skriver följande om sitt närmande till diktatorns skriftliga kvarlåtenskap: "Jag nalkades monstrets sista utpost och öppnade indexet på datorn med över 20 000 dokument. Jag skrev in nyckelordet Sahara och som av en magisk kraft dök det upp hundratals dokument; konfidentiella och helt vanliga".

1884 spansk kolonisering inleddes. Den spanska koloniseringen inleddes vid Berlinkonferensen 1884 då kolonialmakterna med linjalens hjälp delade upp Afrika, varvid Spanien fick det område som kom att kallas Spanska Sahara. 1912 fastställde Frankrike och Spanien gränserna för den spanska kolonin. Den verkliga koloniseringen tog fart i början

av 1960-talet då man upptäckte olja och de oerhört rika fosfatfyndigheterna. De ymniga fiskevattnen var ytterligare ett lockbete.

1961 blev Sahara spansk provins och allt fler spanjorer började flytta dit. FN observerade den koloniala situationen och antog 1961 avkoloniseringsdeklarationen och uppmanade Spanien fem år senare att lämna Västsahara. Franco hade dock inte på den tiden några planer på den spanska kolonins frigörelse ty han avfärdade FN:s krav. Det var då klart att så länge Franco levde kom han, i motsats till de andra kolonialmakterna som började överge sina kolonier i Afrika, inte att lämna Spanska Sahara.

Franco hade ändå inte samma idéer om världserövringar och förde inte samma expansionspolitik som sina samtida potentater Hitler, Stalin och de japanska militärerna. Snarare var han under vissa perioder eftergiven mot Marocko som när Spanien

1958 avträdde Tarfaya till Marocko och 1969 överlämnade enklaven Ifni vid Atlantkusten. Detta var förmodligen som ett tack till Marocko som hjälpte Frankrike och Spanien i en militär operation gentemot en grupp marockanska revoltörer som attackerade de båda kolonialmakterna för att driva ut dem ur Nordafrika. Landavträdelserna blev ytterligare en uppmuntran för Marockos expansionspolitik. De första åren efter Marockos självständighet 1956 hyste kungen Mohammed V storvulna planer på ett "Stor-Marocko" omfattande Spanska Sahara, Mauretania, Mali och det algeriska Tindouf-området.

Tandemparet Franco/Carrero Blanco samarbetade mycket med lokala klanledare, chiu, i Spanska Sahara. Dessa favoriserades med privilegier och understöd vilket marginaliserade majoriteten av den lokala befolkningen. Ett fåtal fick fylla fickor, medan det stora flertalet svalt.

1966 besökte Carrero Blanco, amiralen i den vita uniformen, El Aaiún huvudstaden i Spanska Sahara och framhöll att "Spanien respekterade västsahariernas kultur, religion och frihet" och levererade slutklämmen "Spanien garanterar inte bara förbättrade levnadsvillkor utan även identitet och framtida oberoende". 1967 skapade Franco en lokal rådgivande församling, bestående av lokala klanledare och kallade det Yemaá, vilket var den traditionella beteckningen för stammarnas rådslag. Denna Franco-produkt var en ren potemkinkuliss, som syftade dels till att markera mot Marockos krav på expansionspolitik, dels till att lugna FN:s påtryckningar om avkolonisering.

Carrero ett hinder. Radarparets varma känslor för Spanska Sahara oroade Marocko,

CIA, ledningen i Vita Huset och Frankrike. 1970 kom president Nixon, utrikesminister Kissinger och biträdande CIA-chefen Vernon Walters (för övrigt också Hassan II:s rådgivare) till Madrid för att överlägga med Carrero Blanco om Spanska Saharas framtid, men Carrero var orubblig och framhållde "först utveckling och sedan på längre sikt när befolkningen är förberedd - självbestämmande". Kissinger och Walters var inte överraskade utan bekräftade CIA:s uppgifter om Carreros typiska drag: antiamerikansk, ultrakatonsk och en väldig motståndare till frimureri. Dessutom var han ett farligt hinder för USA:s intressen i Sahara. 1971 hade Walters utnämnts till biträdande chef för CIA. Året där- efter besökte han ännu en gång Madrid för att skapa ett kontaktnät inför den dag då Franco skulle gå bort.

I Spanska Sahara växte en revolutionär rörelse fram och 1973 grundades Polisario. Hassan II larmade: "Om de tillåts skapa en stat i Sahara hotas Kanarieöarna av den sovjetiska djävulen".

Franco signalerar självbestämmande. 1973 utsåg Franco, Carrero Blanco till premiärminister och Arias Navarro till inrikesminister. Samma år skrev Franco ett brev till Yemaá och meddelade att Spanien accepterade en tvåstegslösning. I New York förtydligade den spanske utrikesministern López Rodó att efter en övergångsperiod på några år skulle, i enlighet med FN:s resolutio-

ner, en folkomröstning äga rum och därefter oberoende, om västsaharierna så önskade.

Carrero Blanco inledde till och med förhandlingar med den makt som han betraktade som djävulen själv, Sovjet. Carreros förtrogne, utrikesministern López Rodó berättade för den sovjetiske utrikesministern Andrej Gromyko om västsahariernas fria liv i öknen utan band till någon före den spanska kolonialtiden och att Spanien inte godtog att Västsahara inlemmades i någon annan stat. Gromyko lovade att stödja denna befrielse.

Hassan II, mycket upprörd, begav sig genast till Washington och pressade Kissinger om USA inte hjälper oss vänder vi oss till Sovjet". Även Frankrike hotade: "Om planerna genomförs blir det varken EG eller NATO för Spanien".

Attentatet mot Carrero. Medan intrigerna spanns planerade den baskiska organisationen ETA i lugn och ro attentatet mot Carrero Blanco. En av ETA:s medlemmar skaffade en lägenhet hundra meter från USA:s ambasad och mitt emot den jesuitkyrka, som Carrero besökte varje morgon för att närvara vid morgonmässan. Där grävde ETA en tunnel under gatan. På USA:s ambasad fanns högteknologiska avlyssnings- och spaningsinstrument som skulle ha kunnat uppfånga byggandet av en tunnel och andra ovanliga förhållanden. På morgonen den 20 december 1973, när Carrero var på väg till mässan sprängdes hans bil i luften.

Det har spekulerats om CIA var inblandat i attentatet. Den dåtida kommunistledaren Santiago Carrillo menade att det var omöjligt att arbeta med sabotage under flera veckor i en storstad som Madrid utan att polisen upptäckte detta. Dagen före bombdådet kom Kissinger till Madrid och den amerikanska ambassaden. Inför hans besök måste säkerhetstjänsterna grundligt ha finkammat området och borde då upptäckt ETA:s aktiviteter. Mordet på Carrero öppnade vägen för Marocko till Sahara och gynnade USA:s intressen. För Franco var Carreros död en stor förlust och han lär ha varit den enda som grät på amiralens begravning. För Franco var Spanska Sahara, även efter Carreros död, en ytterst viktig fråga.

Promarockansk lobby bildas. 1974 utsåg Franco Arias Navarro till premiärminister och sände förslaget om självbestämmande

"Resa till försummel-sen" kom ut på spanska 2011.

Spanska soldater och västsahariska (?) barn 1974 i Spanska Sahara. Bild: Antonio Ortega.

till klanledarna i Yemaá som godkände det. Detta fick den desperata Hassan II att koncentrera trupper till den södra gränsen och i Marockos alla media manades till allmän mobilisering. Det rädde krigsstämning. Han sände även ett upprört och hästskt brev till Franco som fick en hjärtattack.

Under diktatorns konvalescens bildades en promarockansk lobby vars påskyndare var en av ministrarna i den spanska regeringen, José Solís Ruiz. Han bidrog i hög grad till överenskommelsen mellan Madrid och Rabat genom sitt påstående att ett oberoende Västsahara där Polisario styrde skulle ge vind i seglen åt MPAIAC, en självständighetsrörelse på Kanarieöarna med få anhängare. Mygelgruppen lovade Marocko suveränitet över Spanska Sahara i utbyte mot tillgång till fosfat, fiske och säkerhet för Kanarieöarna.

I augusti 1974 gick Spanien med på att godkänna en folkomröstning för självbestämmande. Samma år genomförde spanjorerna en folkräkning. Hassan II gjorde allt för att upphäva referendumet och fick

av Frankrike rådet att vända sig till Internationella Domstolen i Haag för att få ett domslut på vem Spanska Sahara tillhörde. FN utsattes för påtryckningar från Kissinger och hans allierade i Vita Huset att vänta med folkomröstningen tills domstolen i Haag kommit med sitt utlåtande.

I början av 1975 var den promarockanska lobbyen mycket aktiv i den spanska generalstaben, landets högsta militära ledning i Madrid, där även CIA hade sina tentakler. Deras samarbete ledde till ett dokument där det varnades för att en oberoende västsaharisk republik ledd av Polisario skulle öka stödet till den kanariska självständighetsrörelsen MPAIAC.

Det blev allt tydligare att processen i Haag skulle bli ett fiasko för Marocko och deras vänner. De drabbades dessutom av ett ytterligare bakslag. En del av de spanska militärerna hade fattat sympati för Polisario. Konspiratörerna gjorde allt för att stoppa folkomröstningen. Den amerikanske vännen, Vernon Walters, planerade Den gröna

marschen, Saudiarabien betalade och CIA bidrog med teknik och logistik.

Konspirationer bakom Francos rygg. I maj 1975 besökte en FN-delegation El Aaiún. Demonstrerande anhängare till Polisario tog emot den med vajande flaggor och med rop om krav på ett fritt Västsahara. Bilder från protesterna kablades ut över världen. Den spanska regeringen ställde in folkomröstningen. Bakom Francos rygg bad Arias Navarro generalstaben i Madrid, landets högsta militärledning, att förbereda en plan om evakuering av området, Operación Golondrina (svala).

Hassan II skrev ännu en gång till Franco att "Spanien och hela regionen hotas av kommunismen som tränger in i Sahara". Och Franco replikerade "vi kommer inte att överge området utan det ska avkoloniseraras i samarbete med andra berörda stater".

Generalstaben i Madrid betonade att operation Golondrina måste till varje pris hemlighållas. Innan de spanska militära styrkorna lämnade området måste de spanska soldaterna, som Polisario gripit befrias för att undvika att de användes som gisslan. I en överenskommelse erkände Spanien Polisario i utbyte mot frigivande av fångarna.

I Marocko, bland CIA-agenterna och i de promarockanska kretsarna blev aktiviteterna allt intensivare. Vernon Walters reste till Madrid och mötte bland andra den dåvarande prinsen och blivande kungen Juan Carlos. CIA:s vicechef hotade med att den spanska monarkin bara hade en framtid med stöd från USA som i gengäld fordrade ett uppgivande av Spanska Sahara.

Domslut från Haag. Den 16 oktober 1975 levererade Tribunalen i Haag sitt utslag. Västsahara tillhörde de västsaharier som bodde där när spanjorerna kom. Visserligen hade det funnits historiska förbindelser mellan länderna, men inte av den karaktären att Marockos och Mauretaniens anspråk på suveränitet över Västsahara kunde godtas. Och i Vita Huset ljög Kissinger för den okunnige president Ford. Han påstod att domstolens utlåtande var fördelaktigt för Hassan. Ford gav honom fria händer att agera på det sätt som bäst gynnade USA. Strax därpå förkunnade Hassan II att han "fredligt skulle ockupera det som tillhör oss genom Den gröna marschen".

Sveket. I Madrid hölls ett brådskande ministerråd med de högsta spanska militärerna från Spanska Sahara och enklaverna Ceuta och Melilla. Franco mindes det förflutna när han krigade i Nordafrika. "Vi ska ännu en gång besegra morerna", sa han. Det är intressant att Franco gjorde en skillnad mellan invånarna i Spanska Sahara och de

De sista spanska soldaterna väntar på stranden för överfart till Kanarieöarna. Bild: José Ramón Santana.

Molnens söner

Den spanske skådespelaren Javier Bardem har regisserat en dokumentärfilm om Västsahara "Sons of the clouds" som visades vid filmfestivalen i Berlin i februari och senast vid EU-parlamentet för parlamentariker. Filmen behandlar både situationen i den ockuperade delen av Västsahara och i flyktinglägren i Algeriet och den nästan 40 år långa ockupationen. Filmen är cirka 90 minuter lång.

Böcker från Sverige framme

Cirka 100 böcker på arabiska som skänkts av Föreningen Västsahara och VästsaharaAktionen har anlänt till biblioteket i flyktinglägret Smara, berättar författaren Monica Zak. Böckerna har fraktats med Praktiskt Solidaritets container. Det är stor brist på arabiska böcker i biblioteket som drivs av en spansk organisation. De flesta böckerna är på spanska.

– Tack för vuxen- och barnböckerna, säger västsaharierna, som nu önskar sig poesi.

Vad gör Sverige?

Regeringen stöder de politiska samtalen mellan Marocko och Polisario under ledning av FN-sändebudet Christopher Ross, skrev utrikesminister Carl Bildt i maj som svar på en fråga från riksdagsledamoten Amineh Kakabaveh (V) om vad Sverige gör för att påskynda FN-processen för en folkomröstning om självständighet. "En sådan lösning behöver enligt folkrätten inte innebära självständighet. Regeringen uppmanar samtliga parter att samarbeta för att få till stånd en lösning på konflikten", sa Bildt.

Saudiarabien medlare?

Den västsahariska presidenten uppmanade i slutet av maj den saudiarabiska kungen att kontakta den marockanska kungen för att få igång seriösa förhandlingar mellan Polisario och Marocko. Det västsahariska folket måste få bestämma sin egen framtid genom en fri och transparent folkomröstning för självbestämmande enligt FN-stadgan och resolutioner, säger presidenten som också avvisar Marockos autonomiplan. Han hänvisade också till övergreppen på civilbefolkningen i ockuperat område samt de hårda levnadsförhållandena i flyktinglägren.

SPANSKA SAHARA

övriga nordafrikanska länderna. Sedan fick han ännu en gång en infarkt och fördes i all hast till ett sjukhus varifrån han aldrig återvände. Därefter reste Arias Navarro i hemlighet till Marocko för att förhandla om de slutgiltiga villkoren för överlämnandet av Spanska Sahara.

I El Aaiún utlämnade Polisario de fängslade spanska soldaterna. Det blev ett hjärtligt möte mellan spanjorerna och ledarna i Polisario som väntade på att få börja förberedelserna för FN:s folkomröstning. Allt var frid och fröjd. Men bakom hörnet väntade sveket.

Den spanske guvernören hade informerat om beslutet att Västsahara skulle utrymmas och han lär ha varit skamsen över trolösheten. Han avväpnade och friställde de västsahariska soldater som tjänstgjort i den spanska armén. Polisarios ledare flydde ut i öknen. Svikna. Bland en del spanska officerarna spred sig frustrationen och lust att kämpa. Några överlämnade sina vapen till Polisario. Den 2 november landade ett plan i öknen med prinsen Juan Carlos. Alla trodde att han som var Francos arvtogare skulle ställa sig i spetsen för trupperna och gå till angrepp mot Marocko. Men istället förklarade han att ett krig vore lönlöst.

Den 6 november 1975 startade Den gröna marschen när 350 000 marockaner tågade in över gränsen till Västsahara samtidigt som marockanska arméförband invaderade vid andra gränssavsnitt.

Trepartsöverenskommelsen. Den 14 november slöts den illegala trepartsöverenskommelsen i Madrid. Representanter från Spanien, Marocko och Mauretanien avgjorde västsahariernas framtid utan deras medverkan. Och om folkomröstning inte ett enda ord. Fördraget gav Marocko rätten att ockupera två tredjedelar av den norra delen och Mauretanien en tredjedel av den södra. Spanien fick behålla 35 procent av aktierna i fosfatgruvan samt fiskerättigheter.

Demonstration till stöd för Polisario Front i El Aaiún 1975. Bild: Edelmiro Dominguez.

Den 20 november dog Franco och Eduardo Soto Trillo konstaterar "det västsahariska folket förlorade sin sista förkämpe".

Västsaharierna hade få alternativ: att fly ut i öknen över till Algeriet eller leva under ockupation. Men deras kamp fortsätter.

Soto-Trillo gör en viktig observation. FN:s generalförsamling godkände aldrig trepartsöverenskommelsen. Enligt internationell rätt var det spanska överlämnandet av Västsahara till Marocko och Mauretanien olagligt. En konsekvens blir att Spanien fortfarande har den förvaltande makten och ansvaret i Västsahara.

Franco ett mysterium. Det förblir ändå en gåta att diktatorn skulle ha kämpat för västsahariernas sak. Kände han måhända sympati och vänskap för de styrande lokala klanledarna? Det bekymrade sannolikt inte Franco att en del av dem var både korrupta och opålitliga. Ena dagen hyllade de spanska potentater och kort därefter knäböjde de för den marockanske monarken.

Eller trodde Franco att det skulle vara möjligt att i samarbete med en självständig västsaharisk regering kunna få ekonomisk vinning av landets naturtillgångar? Eller var det en gammal krigares nostalgiska minnen från den tid då han inledde sin militära karriär 1912 i Marocko då han började bekämpa rifkabyllerna, en berbisk folkgrupp, som gjorde uppror mot det nyinrättade spanska protektoratet. Deras revolt fortsatte under ledning av Abd El-Krim. Mellan 1925 och 1926 var Franco befälhavare för den spanska främlingslegionen som tillsammans med fransmännen stred mot rifkabyllerna, som efter hårt motstånd mot kolonialmakterna, tvingades ge upp.

Enligt Soto-Trillo talade Franco, vid slutet av sitt liv ofta om krigiska "bedrifter" i Marocko. Franco betonade att marockanerna varit Spaniens traditionella fiender. Ville han genom att hjälpa västsaharierna hämnas på marockanerna? Och hade Franco då glömt alla de marockaner, "moros", som slogs på hans sida under det spanska inbördeskriget och därmed bidrog till hans maktutövning i diktaturen mellan 1939 och 1975?

Frågetecknen hopar sig och den gamle motsägelsefulle diktatorn tog kanske med sig svaren i graven.

KRÖNIKAN

Erkänn Västsahara!

Jag besökte de västsahariska flyktinglägren i Tindouf för första gången 2009 inom ramen för SSU:s projekt. Jag fick då möjlighet att lära känna flera västsaharier som är fast beslutna om att en dag få rätten till sitt eget land och rätten till sin egen frihet. Jag fick med egna ögon se den murerade muren som skär som en kniv genom landet och skiljer människor åt och som är ett led av den marockanska ockupationsmakten att fortsatt kunna kontrollera de ockuperade områdena med tillhörande naturtillgångar.

Under många år har SSU bedrivit ett aktivt arbete för att socialdemokratiska partiet – och i förlängningen också Sverige – ska erkänna Västsahara som stat. Den socialdemokratiska partiledningen sade gång på gång nej, men efter ett långvarigt och intensivt arbete och agiterande från SSU fick vi ändå kongressombuden med oss att rösta igenom ett erkännande på partikongressen 2009. Det var en seger för SSU, för västsaharaaktivister och för det västsahariska folket.

Vi var nog många som därför, mot bakgrund av kongressbeslutet, initialt blev förvånade över Socialdemokraternas agerande i utrikesutskottet i slutet av april där partiet avstod från att stödja sin egen reservation om ett erkännande av Västsahara med motiveringen att Sverigedemokraterna uttalat sitt stöd för den. Själv tog jag del av nyheten via facebook i Sydskorea där jag befann mig på en konferens om utbildning och hållbar utveckling. Från SSU:s sida ställde vi oss frågande till agerandet och underströk vikten av att följa kongressbeslutet såväl internt som offentligt.

På 1:a maj talade jag tillsammans med Stefan Löfvén på Götaplatsen inför cirka 15 000 människor. Jag passade i talet

JOHAN BÜSER

på att understryka vikten av att vi erkänner Västsahara inom ramen för det kongressbeslut som fattades 2009. Snabbt efteråt fick jag beskedet av Stefan Löfvén att det beslutet står fast och att det ska följas. Några dagar senare kom också en klagande debattartikel i GP av Socialdemokraternas utrikespolitiska talesperson Urban Ahlin om att partiet i enlighet med kongressbeslutet anser att de folkrättsliga förutsättningarna är uppfyllda och att Sverige i dagsläget kan erkänna Västsahara och verka för det inom EU.

Erkännandefrågan kommer upp i höst där utrikesutskottet ska behandla ett betänkande som omfattar erkännandefrågor i Mellanöstern och Nordafrika. Där har vi nu fått garantier för att Socialdemokraterna kommer att driva kravet på ett erkännande av Västsahara. Utöver det måste muren rivas, och kränkningarna av de mänskliga rättigheterna måste upphöra. Kraven om ett erkännande är ett viktigt steg för att ytterligare sätta press på ockupationsmakten Marocko, och kampen för att Afrikas sista koloni ska bli ett självständigt land där västsaharierna får leva i fred och frihet kommer att fortsätta.

Johan Büser, ordförande i Göteborgs SSU-distrikt och ledamot av SSU:s förbundsstyrelse

28

juli i år sa FN:s säkerhetsråd åter nej till ett utökat MR-mandat för FN-styrkan i Västsahara.

80

västsahariska politiska fångar sitter fängslade i Marocko och den ockuperade delen av Västsahara. Flera har hungerstrejkat under året.

1961

tog den spanska koloniseringen fart efter att man upptäckt olja och mineraler.

1966

uppmanade FN Spanien att lämna sin koloni enligt avkoloniseringsdeklarationen.

1970

besökte USA:s president Nixon, utrikesminister Kissinger och CIA-chefen Walters Spanien för att diskutera Spanska Sahara.

FN måste agera!

Västsaharierna har väntat alldeles för länge i flyktinglägren på en folkomröstning. De har rätt till självbestämmande enligt FN:s avkoloniseringsdeklaration. Att som Marocko kräver utesluta alternativet självständighet i de FN-ledda politiska samtalen är ett brott mot

internationell lag. Detta borde FN agera mot, skriver New York City Bar Association i en rapport i juni. Denna frivilligorganisation med 150 utskott består av 23.000 juristmedlemmar.

Manana och hennes pappa Yerba väntar i flyktinglägren.

